

Керівні принципи для покращення виконання наявних рекомендацій щодо медіації у сімейних та цивільних справах

м. Страсбург, 7 грудня 2007 рік

Неофіційний переклад

CEPEJ(2007)14

Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (CEPEJ)

Вступ

1. На Третьому саміті Ради Європи (м. Варшава, травень 2005 рік) глави держав та урядів зобов'язалися «сповна використовувати потенціал Ради Європи у виробленні стандартів» та «заохочувати імплементацію і подальший розвиток правових документів та механізмів правової співпраці організації». Вони також вирішили «надавати допомогу державам-членам у справедливому і швидкому здійсненні правосуддя та розвитку альтернативних засобів вирішення спорів».

2. У контексті вказаних рішень CEPEJ, однією зі статутних цілей якої є «сприяння імплементації міжнародно-правових документів Ради Європи щодо ефективності та справедливості правосуддя», включила до своїх пріоритетів новий напрям діяльності, спрямований на сприяння ефективній імплементації договорів та стандартів Ради Європи у сфері альтернативного вирішення спорів.

3. У результаті створено Робочу групу з питань медіації (CEPEJ-GT-MED), метою якої є оцінка впливу на держави-члени відповідних рекомендацій Комітету міністрів, зокрема:

- Рекомендації Rec(98)1 щодо медіації в сімейних справах,
- Рекомендації Rec(2002)10 щодо медіації в цивільних справах,
- Рекомендації Rec(99)19 щодо медіації в кримінальних справах,
- Рекомендації Rec(2001)9 щодо альтернатив судовому вирішенню спорів між адміністративними органами та приватними сторонами,

та рекомендування конкретних заходів із підвищення ефективності їх імплементації, у такий спосіб покращуючи імплементацію принципів медіації, що містяться в цих рекомендаціях.

4. У цьому документі розглядається Рекомендація Rec(98)1 щодо медіації в сімейних справах та Рекомендація Rec(2002)10 щодо медіації в цивільних справах. Дві інші рекомендації – щодо медіації в кримінальних справах та щодо альтернатив судовому

вирішенню спорів між адміністративними органами та приватними сторонами – потребують особливого підходу та викладені в окремому документі.

5. На першому засіданні Робочої групи (м. Страсбург, 8–10 березня 2006 рік) розроблено анкету з метою визначення рівня обізнаності держав-членів із зазначеними вище рекомендаціями та розвитку медіації в їхніх країнах відповідно до принципів, що містяться в цих рекомендаціях. Анкету надіслано 16 державам.

6. Від держав-членів та практикуючих спеціалістів отримано 52 відповіді, на основі яких науковий експерт Жульєн Люїльє (Франція) підготував узагальнювальний звіт.

7. Цілком очікуваними виявилися суттєві розбіжності між державами-членами щодо рівня розвитку медіації в цивільних та сімейних справах, зокрема через такі перешкоди:

- недостатня обізнаність із медіацією;
- високі відносні витрати сторін на медіацію та фінансові дисбаланси;
- відмінності в підготовці та кваліфікації медіаторів;
- відмінності в обсязі та гарантіях конфіденційності.

8. У зв'язку з вказаними перешкодами Робочою групою розроблено зазначені рекомендовані керівні принципи, щоб допомогти державам-членам в імплементації рекомендацій щодо медіації в цивільних та сімейних справах.

9. Під час написання цих керівних принципів Робоча група врахувала доробок ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі), Європейського Союзу та інших інституцій у сфері медіації.

1. Доступність

10. З метою розширення рівного доступу до послуг медіації мають вживатися заходи для заохочення та запровадження робочих моделей медіації в максимально широких географічних кордонах.

1.1 Підтримка проєктів із медіації державами-членами

11. Держави-члени мають визнавати та поширювати як наявні, так і нові робочі моделі медіації шляхом фінансової та іншої підтримки. У разі запровадження успішних програм медіації держави-члени заохочуються до розширення їх доступності шляхом поширення інформації, проведення тренінгів та кураторства.

1.2 Роль суддів

12. Судді відіграють важливу роль у розвитку медіації. Вони мають надавати інформацію, організувати інформаційні сесії з питань медіації та, де можливо, пропонувати сторонам використовувати медіацію та/або направляти справу на медіацію. Отже, важливо, щоб послуги з медіації були доступні як шляхом встановлення судом додаткових схем медіації, так і шляхом направлення сторін до переліку постачальників медіаційних послуг.

1.3 Роль адвокатів

13. Кодекси поведінки адвокатів мають містити зобов'язання або рекомендацію щодо розгляду альтернативних способів вирішення суперечок у відповідних випадках, ураховуючи медіацію, перед зверненням до суду, а також надання відповідної інформації та порад своїм клієнтам.

14. Асоціації адвокатів та правників повинні мати списки постачальників послуг із медіації та поширювати їх серед адвокатів.

1.4 Якість схем медіації

15. Важливо, щоб держави-члени постійно контролювали власні схеми медіації, поточні пілотні проекти та організували їх зовнішнє та незалежне оцінювання. Необхідно розробити загальні критерії, як якісні, так і кількісні аспекти оцінки для забезпечення можливості порівняння якості схем медіації.

1.5 Конфіденційність

16. Принцип конфіденційності має важливе значення для впевненості сторін у процесі медіації та у її результатах. Тому межі конфіденційності мають бути визначеними на всіх етапах процесу медіації та після її закінчення. Держави-члени вільні вирішувати, згідно з національною правовою традицією та практикою, яким чином варто визначати межі конфіденційності: законодавчими заходами або за домовленостями, чи застосовувати обидва принципи.

17. Якщо, межі конфіденційності визначено за домовленістю, вони мають чітко окреслювати факти, які можуть бути доступні третім особам після завершення медіації.

18. Зобов'язання щодо конфіденційності мають бути обов'язковими для медіатора на всіх стадіях процесу медіації та після його закінчення. Якщо до конфіденційності застосовуються певні винятки (наприклад, коли медіатор має свідчити в суді за фактами злочину, виявленого під час медіації, або, коли участь медіатора в якості свідка у судовому процесі вимагається для забезпечення інтересів дитини, або у запобіганні нанесенню фізичної або психологічної шкоди особі), такі виняткові випадки повинні бути чітко окреслені законодавством, шляхом саморегулювання чи угодою.

19. Держави-члени мають забезпечити юридичні гарантії конфіденційності процесу медіації. Порушення зобов'язання щодо дотримання конфіденційності медіатором має розглядатися як серйозне дисциплінарне правопорушення та мати відповідні правові наслідки.

1.6 Підготовка медіаторів

20. Забезпечення якісної медіації є суттєвим для суддів, які звертаються до заходів медіації, для адвокатів, коли вони консультують клієнтів, а також для збільшення довіри громадськості до процесу медіації.

21. Держави-члени та/або зацікавлені сторони медіації мають розробити належні програми навчання медіаторів і, ураховуючи розбіжності в навчальних програмах, установити загальні стандарти щодо такого навчання.

22. Як мінімум, навчання з медіації має охоплювати такі теми:

- принципи та цілі медіації,
- правила поведінки та етики медіатора,
- фази процесу медіації,
- традиційне врегулювання спорів та медіація,
- визначення, структура та етапи медіації,
- правові межі медіації,
- навички і методи комунікації та переговорів,
- навички та методи медіації,
- достатня кількість рольових ігор та інших практичних вправ,
- особливості сімейної медіації, інтереси дитини (навчання сімейній медіації) та різні види цивільної медіації (навчання з питань цивільної медіації),
- оцінювання знань та компетентності студента.

23. Таке навчання має передбачати подальший нагляд, наставництво та професійний розвиток на постійній основі.

24. Держави-члени мають усвідомлювати важливість встановлення загальних критеріїв акредитації медіаторів та/або установ, що пропонують послуги з медіації та/або здійснюють підготовку медіаторів. У зв'язку з ростом мобільності населення Європи необхідно вжити заходи щодо встановлення загальних міжнародних критеріїв акредитації, наприклад, запровадження європейського сертифікату медіатора тощо.

25. Враховуючи труднощі певних держав-членів із забезпеченням якісної підготовки медіаторів, відповідним національним навчальним закладам рекомендується встановлювати зв'язки та/або запроваджувати програми безперервного навчання для медіаторів та інструкторів із медіації (наприклад, європейський тренінговий центр). Цьому процесу може сприяти Рада Європи у співпраці з Європейським Союзом.

1.7. Законні інтереси дитини

26. Що стосується сімейної медіації, країни-члени одноголосно визнають важливість забезпечення законних інтересів дитини. Однак критерії їх визнання варіюються залежно від національного законодавства.

27. Тому, державам-членам та іншим органам, що беруть участь у сімейній медіації, рекомендується працювати разом для встановлення загальних критеріїв оцінки з метою забезпечення захисту законних інтересів дитини, включаючи можливість дітей безпосередньо брати участь у процесі медіації. Такі критерії повинні мати релевантність віку

чи розумової зрілості дитини, роль батьків і характер спору. Рада Європи у співпраці з Європейським Союзом могли б сприяти цьому процесу.

1.8. Кодекси поведінки

28. Держави-члени мають вжити заходів для забезпечення тотожності понять, обсягів і гарантій щодо основних принципів медіації, таких як конфіденційність та інших у межах своїх країн шляхом змін до законодавства та/або розробленням кодексів поведінки для медіаторів.

29. Пам'ятаючи, що Європейський кодекс поведінки медіаторів з питань цивільної та господарської медіації був визнаний широким колом сторін у сфері медіації у всій Європі, державам-членам рекомендується просувати цей кодекс як мінімальний стандарт для цивільної та сімейної медіації, зважаючи на специфічний характер сімейної медіації.

1.9. Порушення кодексів поведінки

30. Для випадків, коли кодекс медіації порушується, держави-члени та учасники процесу медіації мають розробити стандарти відповідних претензій та дисциплінарних процедур.

1.10. Міжнародна медіація

31. Реагуючи на Рекомендацією Rec (98)1 щодо медіації в сімейних справах, лише кілька держав-членів створили механізми використання медіації у справах, що мають міжнародний характер. Тому тим державам, що досягли прогресу в цьому питанні, рекомендується сприяти обміну інформацією з країнами, які цього ще не зробили.

32. З огляду на високу вартість міжнародної медіації, замість організації персональних зустрічей держави мають запроваджувати новітні технології, наприклад, використання відео- та телефонних конференцій, а також застосування онлайн методів із вирішення суперечок.

2. Доступність

2.1. Вартість медіації для користувачів

33. Вартість медіації для користувачів має бути розумною і пропорційною відповідно до питань, які вирішуються. Для того, щоб зробити медіацію більш доступною для широкої громадськості, держави мають забезпечити певну фінансову підтримку постачальникам медіаційних послуг.

34. Враховуючи принципи рівності перед законом та доступу до правосуддя, неприпустимо, щоб деяким категоріям населення було відмовлено в послугах медіації з фінансових підстав. Якщо особа має обмежені фінансові можливості, держави-члени мають надавати правову допомогу сторонам, що беруть участь у процесі медіації, так само, як це передбачало б юридичну допомогу в судових справах.

35. Щоб зробити міжнародну медіацію більш доступною та, враховуючи високу вартість і складність організації процесу міжнародної медіації, держави-члени мають вживати заходів із встановлення, підтримки та сприяння міжнародній медіації.

2.2. Скасування строків позовної давності

36. Для здійснення медіації, сторонам не має загрозувати ризик закінчення строків давності. На практиці, відповіді держав-членів показують, що мало держав застосовує скасування строків позовної давності, коли справи передаються до медіації. З метою усунення цієї проблеми, державам-членам настійно рекомендується імплементувати процесуальні норми щодо скасування строків позовної давності.

3. Обізнаність

37. Навіть якщо медіація доступна й досяжна для всіх, не всі знають про медіацію. Відповіді в анкеті свідчать про те, що недостатня обізнаність судової влади, юристів, користувачів системи правосуддя та широкої громадськості є однією з головних перешкод на шляху успішного просування медіації. Держави-члени та учасники процесу медіації мають пам'ятати про труднощі в тому, щоб зміни суспільне сприйняття традиційного судового процесу, як єдиного надійного способу вирішення суперечок.

38. Щоб Рекомендації щодо медіації в сімейних і цивільних питаннях були доступними для посадовців, науковців, зацікавлених сторін із медіації та медіаторів, важливо перекласти та розповсюдити їх мовами всіх країн-членів.

39. СЕРЕЖ рекомендується створити спеціальну сторінку про медіацію на своєму вебсайті. Вона може містити перекладений текст Рекомендації, її пояснювальний меморандум та інші відповідні тексти Ради Європи стосовно медіації, оцінку впливу Рекомендацій щодо медіації в цивільних та сімейних справах. Така спеціальна сторінка, також може містити інформацію про моніторинг та оцінку медіаційних схем і пілотних проектів з медіації, перелік постачальників медіаційних послуг у державах-членах, посилання на корисні вебсайти тощо.

3.1. Обізнаність серед широкої громадськості

40. Держави-члени й учасники процесу медіації мають вжити відповідних заходів для підвищення обізнаності про переваги медіації серед широкої громадськості.

41. Такі заходи можуть включати:

- Статті/інформацію в ЗМІ,
- поширення інформації про медіацію через листівки/буклети, Інтернет, плакати,
- телефонну лінію з питань медіації,
- інформаційно-консультаційні центри,
- цілеспрямовані програми для підвищення обізнаності, такі як «тижні медіації»,
- семінари та конференції,
- дні відкритих дверей із питань медіації в судах та установах, які надають послуги з медіації.

42. Державам-членам і зацікавленим сторонам із питань медіації рекомендується надавати широкій громадськості інформацію про те, як зв'язатися з медіаторами та організаціями, що надають послуги з медіації, зокрема через мережу Інтернет.

43. Держави-члени мають також пам'ятати, що застосування судом медіації на практиці є ефективним засобом підвищення обізнаності про медіацію серед суддів, юристів та користувачів судової системи.

44. Держави-члени, університети, інші академічні установи та зацікавлені сторони з медіації мають підтримувати та сприяти проведенню наукових досліджень у сфері медіації та альтернативних методів вирішення спорів.

45. Медіація та інші форми вирішення спорів мають включатися до національних шкільних програм.

3.2. Обізнаність користувачів

46. Представники судової влади, прокуратури, адвокатури й інших юридичних професій, а також органи влади, що беруть участь у вирішенні спорів, мають надавати попередню інформацію та консультації з медіації сторонам, враховуючи характер спору.

47. З метою популяризації медіації держави-члени можуть розглянути питання про зменшення, скасування або відшкодування судових зборів у конкретних справах, у разі якщо засоби медіації застосовувались для врегулювання спору перед тим, як звернутися до суду або під час судового розгляду.

48. Держави-члени можуть встановити вимогу для користувачів та для постачальників правової допомоги, згідно з якою, перш ніж отримати юридичну допомогу в судовому процесі, необхідно розглянути можливість мирового врегулювання спору, включаючи медіацію.

49. Проти сторін можуть застосовуватися санкції, якщо вони не будуть активно розглядати питання мирного вирішення спору. Наприклад, держави-члени можуть розглянути можливість встановлення правила згідно з яким сторони, що мають право на відшкодування судових витрат у цивільному або сімейному спорі, вирішеному в судовому порядку ухвалою або постановою суду, не отримують повного відшкодування у разі, якщо вони відмовилися від медіації, або якщо не змогли представити підтвердження того, що вони активно розглядали можливість мирного вирішення спору.

3.3. Обізнаність судової влади

50. Судді відіграють вирішальну роль у формуванні культури мирного вирішення спорів. Тому важливо, щоб вони мали повне знання та розуміння процесу та переваг медіації. Це може бути досягнуто за допомогою інформаційних сесій, а також запровадження початкових програм та програм без відриву від виробництва, що включають специфічні елементи медіації, корисні для щоденної роботи судів у певних юрисдикціях.

51. Важливо сприяти інституційним та індивідуальним зв'язкам між медіаторами та судьями. Це можна зробити, зокрема, з допомогою конференцій та семінарів.

3.4. Обізнаність юристів

52. Курс медіації має включатися, як у початкові, так і в постійні навчальні програми для юристів.

53. Асоціації адвокатів та юристів повинні мати перелік постачальників послуг із медіації та поширювати його серед правників.

54. Держави-члени й асоціації адвокатів мають вжити заходів для створення структур юридичних зборів, які б не перешкоджали юристам рекомендувати клієнтам застосовувати медіацію під час вирішення спорів.

3.5. Обізнаність неурядових організацій та інших зацікавлених органів

55. Державам-членам та зацікавленим сторонам із медіації рекомендується вживати заходів для підвищення обізнаності серед неурядових організацій та інших зацікавлених органів стосовно медіації.

[1] До складу Робочої групи (СЕРЕJ-GT-MED) входять: пані Ніна Бететто (Словенія), пані Івана Борзова (Чеська Республіка), пан Петер Ешвайлер (Німеччина), пані Марія да Консігао Олів'єра (Португалія), пан Рімантас Сімайтіс - Президент - (Литва), пан Джеремі Тагг (Великобританія), пані Анна Вергенс (Швеція).